

Tilapioneerit-projektikurssin loppuraportti

Helsingin yliopisto, Geotieteiden ja maantieteen laitos

Tekijät: Eija Ranta, Veera Koskela, Olli Salmi, Jussi Hertz

Kuva: Janne Ojanperä

1. Johdanto / Olli

Helsingin entiset satama-alueet vapautuivat 2008 ja rakentuvat parhaillaan asuin- ja toimistokäyttöön. Jälkiteollinen rakennemuutos alkaa olla kantakaupungin suhteen loppusuoralla, vaikka jäljellä olevien pienteollisuusalueiden, kuten Vallilan ja Pitäjänmäen, säilyttämiseen tuntuukin vielä toistaiseksi löytyvän poliittista tahtoa.

Etenkin Kalasatamaa on hyödynnetty monipuolisesti erilaisiin tilapäiskäyttöön. Alueen koko on helpottanut konfliktien väistämässä. Koska satamamittakaavan alueita ei ole enää kertaluonteisesti vapautumassa tai muuntumassa muuhun käyttöön, pitää tilapäiskäyttökonseptien olla entistä ketterämpiä: esimerkiksi useamman kesäkauden projektit, kuten Sompasauna ja Konttiaukion konsertit käyvät Helsingissä väistämättä haastavammiksi toteuttaa yhdessä ja samassa tilassa. Marian sairaalan kohdalla pyrimme selvittämään lähialueen luonnetta sekä rakenteellisia

ominaisuuksia ja hyödyntämään tätä tietoa yhden päivän mittaisen, ainutkertaisen tapahtuman järjestämisessä.

Ohjelmakonsepteja kehitimme avoimesti ja ennakkoluulottomasti, mutta niitä myös karsittiin systemaattisesti. Osoittautui, että kunnianhimoisemmatkin konseptit olivat toteutettavissa myös vähäisillä taloudellisilla resursseilla. Haaleus ja mitänsanomattomuus olivat lopulta tyypillisempi syy konseptien jäämiseen kuin liiallinen kunnianhimo. Suunnittelun reunaehdoista olivat lyhytkestoisuuden ohella mm. ympäristön asukkaiden huomioiminen sekä omat arvopainotuksemme, kuten ekologisuus sekä tapahtuman inklusiivisuus.

Pyrimme alusta lähtien lähialueen asukkaiden osallistamiseen. Lähitaloihin jaettiin tiedotteet tapahtumasta sekä naapureita kutsuttiin tutustumaan sairaalaan myös jo ennen tapahtumaa mahdollisuuksien mukaan. Tapahtumatilaa lähinnä sijaitseva asuintalo oli myös hienoinen uhka: olimme kirjaimellisesti asukkaiden takapihalla. Ongelmia tästä ei kuitenkaan koitunut. Sijainnin suhteen Marian sairaala-alue on kiehtovalla tavalla sekä keskustaa että periferiaa - jos kelpuuttaa neliöhinnat mittariksi, parin korttelin päässä on Helsingin halutuin asuinalue. Toisaalta sairaalan lähistöllä sijaitsee kovan rahan asuntojen ohella myös palveluasumista, runsaasti opiskelija-asuntoja sekä kaupungin vuokra-asuntoja. Lisäksi sairaala-alueen matka-ajallinen saavutettavuus on varsin hyvä mm. metrolinjan sekä kevyen liikenteen Baanan ansiosta, joten potentiaalinen kävijäkunta oli hyvin monipuolista. Tämä näkyi myös itse tapahtumassa.

Kaupungin eri toimijat olivat vahvasti mukana projektissa itse tilojen luovutuksesta alkaen. Suurimmat ongelmat kaupungin suhtautumisessa tilapäiskäyttöihin tuntuvatkin olevan viestinnällisiä tai mittauksellisia. Kurssilla luennoineen Helsingin kulttuurijohtaja Stuba Nikulan mukaan virkavastuulla toimivan ihmisen on usein vaikea sovittaa fiskaalisesti näkymättömiä tilapäisprojekteja omaan työnkuvaansa. Ongelma vaikuttaa rakenteelliselta, sillä tilapäiskäyttöjen kautta voidaan pitkällä tähtäimellä säästää tilojen ylläpitokustannuksissa. Tälle säästölle ei kuitenkaan ole toistaiseksi kehitetty mielekäästä taloudellista mittaria, joten se jää valitettavan usein virkamiehistöille näkymättömäksi. Eräs ohjelmakonseptien lähtökohdista olikin tuottaa positiivisia, kaikille avoimia kaupunkikokemuksia, jolloin tapahtumatuotannon arvo tulee selvästi näkyville, vaikkakaan ei mitattavaksi.

Alusta alkaen oli selvää, että pihan hyödyntäminen olisi avainasemassa, sillä sairaalarakennuksen varsinainen sisäänkäynti on tavallaan kahteen kertaan piilotettu sairaalan porttien taakse ja vielä sisäpihan nurkkaan. Pihasta tuli varsin vihreä, toiminnallinen ja kutsuva, ja ihmiset tuntuivat ohjautuvan luontevasti myös sisätiloihin.

2. Konseptin luomisprosessin vaiheet (aineisto ja menetelmät) sekä haastattelujen tulokset

Haastatteluaineiston analyysi / Veera

Eräänä arkipäivänä Helsinginkadulla toteutettu pikainen katuhaastattelu antoi yllättävän laajan valikoiman kaupunkilaisten toiveita. Seitsemän haastattelun otos on hyvin pieni, mutta jo heittä jututtaessa sai selkeän kuvan kaupungin puutteellista (tai olemassaolevista mutta piilotetuista) mahdollisuuksista. Joukon ikähaitari ulottui 23-vuotiaasta 61-vuotiaaseen, joten vastauksia saatiin melko laajalta skaalalta.

Väliaikaisesta tilankäytöstä ja sen mahdollisesta kehittämisestä kysyttäessä haastateltavat toivoivat erityisesti harrastusmahdollisuuksia (väliaikaiskäytön termi ei välttämättä tullut tarpeeksi selväksi), kuten tanssistudioita, urheilutiloja, toimitiloja niin toimisto- että taidekäyttöön sekä startup-tiloja (mainitsin toiveen esittäjälle Marian sairaalan tiloihin rakentuvasta StartUp Hubista). Vastauksista voidaan päätellä, että kaupunkiin olisi saatava vapaita tiloja aikataulutetun ja ohjatun harrastamisen rinnalle. Työssäkäynnin muuttuessa työaikojen suhteen yhä liukuvammaksi eivät kiinteät harrastusajat palvele moniakaan työssäkäyviä. Yhtä lailla opiskelijoiden vaihtuvat projektit eivät ole etukäteen juurikaan suunniteltavissa, mikä ei mahdollista säännöllistä harrastamista.

Haastateltavat tuntuivat olevan sitä mieltä, että Helsingissä (ja todennäköisesti muuallakin Suomessa) tilankäytön problematiikka ajaa toiveiden yli. Monen toimijan verkostot eksyttävät kaupunkilaisen säännösviidakkoon, josta vain sitkeimmät pääsevät ulos, ja hekin lähinnä pyörällä päästään. ”Hyi, byrokratian paperikasat!” oli keski-ikäisen haastateltavan ajatus tilavuokrauksesta. Helsingin toivovan ottavan mallia esimerkiksi Kööpenhaminasta ja Berliinistä, joissa järjestämistä ei valvota niin tiukasti, mikä mahdollistaa myös hyvin kokeelliset jutut. Kantakaupungin korkeiden asuntovuokrien vuoksi harvalla on varaa vuokrata käyttöönsä omaa studiota tai toimistoa. Siksi yhteistiloille olisi paljon kysyntää, kahvilatyöskentely ei nimittäin onnistu kaikilta.

Helsingin kaupunkikulttuuria kuvaillessaan yli puolet haastateltavista mainitsi suuren eron vuodenaikojen välillä: kesäisin on jotain kiinnostavaa tapahtumaa joka viikko, mutta talvisin ”ihan kuollutta.” Eräs haastatellusta toivoi lisää talvisia ulkotapahtumia ja erityisesti ”jotain muutakin

kuin vain sitä iänikuista hiihtoa!” Joidenkin mielestä kaupungin kulttuuripiirit ovat hyvin kuplautuneita ja vain tiettyjen porukoiden hallinnassa. He kokevat, ettei ole tilaa eikä lupaa hypätä mukaan meininkiin: ”pitäisi olla vihervassari ja vegaani ollakseen hyväksyty joukkoon.” Toisaalta taas erään haastateltavan mielestä on tärkeää, ettei alakulttuurien tekemisiin puututa liikaa: ”On parempi antaa niiden olla rauhassa ja kehittyä itsekseen.” Hankalaa onkin selvittää, milloin toiminnan kasvaminen voidaan nähdä kehityksenä ja milloin vain kulttuurin laimenemisena. Haastatellut toivoivat matalan kynnyksen ja osallistujat mukaan ottavia ilmaistapahtumia, joiden ilmapiiri rento ja välitön, ”sellainen takapihamainen.” Ravintolapäivä ja siivouspäivä olivat heille tuttuja tapahtumia, ja samankaltaisia kaivataankin lisää. Myös Arabian katufestarit ja Kallio Block Party saivat paljon kiitosta. Voidaankin huomata, että kaupunkilaisia kiinnostavat kaupunkitilan valtaavat autottomat tapahtumat, jonne voi mennä rennosti kävääsemään tai pidempään oleskelemaan.

Mukavana teemana tapahtumissa nähdään mahdollisuus istuskella ja katsella ihmisiä, kadut halutaan kaupunkilaisten olohuoneiksi. Eräs haastatellusta toivoi yhteisiä pelejä ja leikkejä, toinen haluaisi päästä katutapahtumassa saippuakuplamereen. Lemmikkien läsnäolo oli osalle tärkeää, ja tapahtumiin toivottiin lisää eläimiä, jotta lemmikittömätkin pääsisivät ”hengaillemaan karvaturrien kanssa.” Kiinnostava konsepti oli erään haastatellun ajatus kaupungin yhteisestä pyykkipäivästä (selkeästi jatkumoa siivouspäivälle), jolloin kaupunkilaiset ripustaisivat (liina)vaatteita ja muita tekstiilejään parvekkeille ja jopa julkisiin tiloihin kuivumaan. Tämä ehdottajan mielestä pehmentäisi ja eteläeurooppalaistaisi kaupunkikuvaa. Mahdolliset käytännön pulmat ratkottua pyykkipäivä on varmasti kaupunkilaisten uusi lempipäivä!

Kaiken kaikkiaan haastattelut antavat olettaa, että Helsinkiin olisi saatava lisää ilmaisia vapaassa tilassa tapahtuvia tapahtumia, joiden ohjelma virkistää kokijoita ja innostaa hassuttelemaan. Tähän Marian ilmestyksen suunnittelussa pyrimmekin: esimerkiksi löllähdyshuone, kesäpiha ja tanssitunti pimeässä ovat helposti lähestyttäviä konsepteja, jotka uppoavat moniin erilaisiin saman kaupungin asukkaisiin.

3. Ohjelmakonseptien esittely

Konsepti: Löllähdyspaikka/ Jussi

”Löllähdyspaikka”-konseptin perusajatuksena oli alue, jolla tapahtumavieraat voisivat rentoutua. Paikalle kuljetettaisiin useita pehmeitä patjoja, tyynyjä ja muita objekteja, joilla voisi istuskella tai makoilla. Myös erilaisten majojen ja luolien rakentaminen tyynyistä ja patjoista olisi mahdollista –

tämä erityisesti lapset huomioon ottaen. Alueella olisi mahdollisuus kuunnella erilaisia äänikirjoja ja –satuja sekä värittää värityskirjoja. Nämä kaikki tekijät muodostaisivat kokonaisuuden, joka ottaisi huomioon useat erilaiset kohderyhmät, jotka haluaisivat päästä rentoutumaan hetkeksi tapahtuman vilскеestä.

Konseptin tarvetta perusteltiin sillä, että tapahtumassa olisi tarvetta myös tilalle jossa pääsisi suhteelliseen hiljaisuuteen, rentoutumaan. Lisäksi Löllähdyspaikka tarjoaisi mahdollisuuden spontaanille tilan muokkaamiselle siirreltävien patjojen ja tyynyjen muodossa.

Konseptin toteuttamiselle olennaista oli löytää kiinnostuneita sponsoreita, jotka tarjoaisivat tilaan tyynyjä ja patjoja, esimerkiksi Vallilan ja Marimekon tekstiiliyritykset. Lisäksi ääni- ja värityskirjojen hankkimiseen tarvittaisiin sponsori, joka pystyisi mahdollistamaan paikan päälle erityyisiä äänikirjoja sekä lapsille että aikuisille. Kaikkien edellä mainittujen asioiden kuljettamiseen tarvittaisiin pakettiauto, erityisesti tyynyt ja patjat tulisivat viemään runsaasti tilaa ja niiden kuljettaminen ilman pakettiautoa ei olisi mahdollista.

Konseptin suunnittelua helpottaisi etukäteen järjestettävä workshop, jossa valmistettaisiin tietty määrä tyynyjä ennen tapahtumaa työmäärän pienentämiseksi.

Konseptin mahdollisiksi esteiksi koettiin lähinnä sponsorien haluttomuus lähteä mukaan tapahtumaan, minkä seurauksena tyynyt ja patjat jäisivät saamatta tai niiden saaminen vaikeutuisi.

Konsepti toteutettiin Marian ilmestys-tapahtumassa hieman pienemmässä skaalassa, sillä patjat ja äänikirjat jäivät uupumaan lopullisesta ilmeestä. Kuitenkin paikan päälle saatiin värityskirjoja, tyynyjä ja säkkituoleja sekä kuulokkeilla kuunneltavia Marian sairaalan entisten työntekijöiden kertomuksia, jotka tietysti mielessä kompensoivat puuttuvia äänikirjoja. Lopputulos oli kävijöiden ja tapahtuman suunnittelijoiden mielestä erittäin toimiva ja onnistui luomaan juuri halutun kaltaisen rauhallisen tilan, jossa tapahtumakävijät pystyivät rentoutumaan, olematta kuitenkaan varsinaisesti syrjässä itse tapahtumasta.

Konsepti: Marian paratiisi - Kaupunkiviljelyä uusilla tekniikoilla/ Eija

Kuva: Maria Nurminen

Konseptin tavoitteena on tuoda pysyvämpää viheristutusta pihaille uusilla tekniikoilla, mm. taskumetsien rakentaminen, sammalgraffitit, vihreyttä joka kestäisi pidemmän aikaa ja toisi luontoa urbaaniin ympäristöön. Monilla kaupunkilaisilla ei ole kesämökkiä, tai muuta mahdollisuutta päästä maalle ja luontoon. Kaupungissa ei ole tilaa viljelylle ja/tai siihen tarvitaan erikseen lupia. Jokaisen ihmisen täytyy saada upottaa sormet tuoreeseen multaun aina aika ajoin. Se lisää onnellisuutta ja vahvistaa luotosuhdetta. Onkin tutkittu että metsässä kävelemisellä on positiivinen vaikutus mieleen ja kehoon, koska siellä ihminen hengittää ilmasta terveyttä tuottavia bakteereja¹. Mutta koska emme pysty tuomaan kokonaista metsää asfalttipihalle, toimme sitä pieninä osina, kuten sammalta, oksia

¹ Craig, Jeffrey, and Susan L. Prescott. "Why a Walk in the Woods Really Does Help Your Body and Your Soul." *The Conversation*. The University of Western Australia, 31 Jan. 2016. Web. 31 May 2016.

ja sitä ihanaa multaa, johon saivat upottaa kätensä kaiken ikäiset ihmiset jotka vain halusivat tai uskalsivat. Puumateriaalista rakensimme (Olli rakensi) kukka-altaita ja istutusaluustoja, sekä puutarhakalusteita lisäämään viihtyvyyttä. Yhteistyökumppaniltamme, Staralta saimme kukantaimia ja istutusmultaa. Vierailijoiden oli selvästi hieman hankala käsittää että he saavat itsetoimisesti istuttaa kukkia. Luulen että konseptina tällainen oma-aloitteisuus vain on harvinaisempi ja siksi se tuntuu monesta oudolta. Toiveenamme oli että vihreys, jonka tuomme ja luomme, voisi säilyä mahdollisimman pitkään Marian ympäristössä. Suurin haaste sen suhteen on tietysti, että virallisella Marian sairaalan alueella ei ole asukkaita. Naapurit ovat hyvinkin lähellä viereisissä kerrostaloissa, mutta emme olleet varmoja ovatko he halukkaita jatkossa huolehtimaan puutarhasta. Joten loppujen lopuksi, kärräsimme kaikki istutusaltat Gunnar Suikille viereisen rakennuksen pihalle, ja ainakin Gunnar lupasi pitävänsä niistä huolta.

Ajankohta toteuttamiselle oli täydellinen, koska juuri tapahtuman aikoihin olivat kevään ensimmäiset lämpimät päivät. Tietysti samantyyllisen konseptin voisi järjestää sisätiloissa tai kasvihuoneympäristössä, mutta se vain ei olisi sama. Ja varsinkin pitkä talven jälkeen kaikki haluavat olla ulkona, etenkin kun aurinko paistaa! Eli meillä kävi hyvä tuuri sään puolesta, sillä sade ja kylmä olisivat täysin muuttaneet konseptin luonteen. Harmillista omasta mielestäni oli juuri se miten paljon aikaa, energiaa ja resursseja käytimme pihan luomiseen ja miten lyhyt sen olemassaolo sellaisena sitten loppujen lopuksi oli, vain yksi päivä. Olin itse todella iloinen siitä että puutarhamme oli ilostuttamassa myös ilta/yö/aamu -tapahtumassa. Ja toivon että Gunnarin pihamaalle kärrätyt kukat ja istuimet ilahduttavat paikallisia asukkaita sekä ohikulkijoita.

Tapahtuman aikana kuulin joitakin ohikulkijoiden kommentteja heidän saapuessaan Marian pihalle, ja ne olivat kaikki positiivisesti yllättyneitä. Toinen todiste onnistumisesta oli tunnelma, joka pihamaalla oli päivän aikana. Ihmiset istuivat nurmikolla ja viettivät siellä pidemminkin aikaa. Olisi ollut hienoa jos puutarha olisi suunniteltu paikkaan johon se jää edes yhdeksi kokonaiseksi kesäksi.

Lähteet

1. Craig, Jeffrey, and Susan L. Prescott. "Why a Walk in the Woods Really Does Help Your Body and Your Soul." *The Conversation*. The University of Western Australia, 31 Jan. 2016. Web. 31 May 2016.